

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของชุมชนผู้อพยพบ้านรวมมิตร จังหวัดเชียงราย ซึ่งพื้นที่ศึกษาคือ บ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขรวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากผู้อพยพ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลจากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบในการศึกษา พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ที่กำหนดประเด็นของการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสของชุมชน ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มนักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยก็จะทำการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด ก่อนที่จะนำมาเรียบเรียงเพื่อการนำเสนอเชิงพรรณนา จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

การอพยพของผู้อพยพชาวเขาจากประเทศพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนรวมมิตรนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ก่อน ส่งผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียง และยังส่งผลกระทบไปถึงชุมชนเมืองด้วย ซึ่งสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เห็นได้อย่างเด่นชัดที่สุดคือ ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และผลกระทบทางสาธารณสุข

ในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนั้น การจับจองพื้นที่ทำการเกษตรของชาวเขานั้นจะเป็นลักษณะของการโค่น เผา และถางป่า ซึ่งในที่นี้ก็รวมทั้งชาวกะเหรี่ยง และผู้อพยพชาวเขาในชุมชนรวมมิตร แต่หลังจากชุมชนเปิดตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านรวมมิตรก็ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อนำมาเป็นที่ทำการเกษตรอีก ทั้งยังช่วยในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าดั้งเดิมและป่าของชุมชนอีกด้วย ในขณะที่กลุ่มผู้อพยพชาวเขายังมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนอยู่เรื่อย ๆ ทั้งบุกรุกเพื่อนำมาเป็นที่ทำการเกษตร และบุกรุกเพื่อตัดต้นไม้ใหญ่มีค่าไปขายให้นายทุน โดยไม่สามารถควบคุมสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นได้ เนื่องจากชุมชนผู้อพยพอยู่ลึกเข้าไปในป่า จึง

ไม่ค่อยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปดูแล อันเป็นผลให้พื้นที่ป่าสงวนในบริเวณนั้นถูกทำลายเป็นบริเวณกว้าง

เมื่อป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารถูกทำลาย เป็นผลให้ลำห้วยหลายสายบนดอยมีปริมาณน้ำลดน้อยลงไป บางแห่งน้ำแห้งขอด ทำให้มีน้ำเพียงพอที่จะไหลลงสู่พื้นล่างหรือถ้ามีเพียงพอแต่ก็ลดปริมาณลงจากเดิม ซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่พื้นล่างที่จำเป็นต้องใช้น้ำจากลำห้วยเหล่านี้ในการอุปโภคบริโภค

นอกจากนั้นการจับจองพื้นที่ทำการเกษตรด้วยการโค่น เผาและวางป่า ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นไม่มีรากต้นไม้ใหญ่เพื่อดูดซับน้ำและยึดหน้าดินไว้ จึงมักเกิดปัญหาการพังทลายของหน้าดินอยู่เสมอ โดยเฉพาะพื้นที่ทำการเกษตรของกลุ่มผู้อพยพชาวเขาที่เป็นพื้นที่ที่มีความชันมาก ยิ่งเกิดปัญหาการพังทลายของหน้าดินรุนแรงขึ้น และจากปัญหาดังกล่าวจะทำให้ชาวบ้านใช้พื้นที่ทำการเกษตรได้ไม่นาน เพราะดินเสื่อมสภาพเร็ว ประกอบกับการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรที่จะเป็นตัวเร่งให้ดินเสื่อมสภาพเร็วยิ่งขึ้น ทำให้ชาวบ้านต้องหาพื้นที่ทำการเกษตรแห่งใหม่ด้วยการบุกเบิกพื้นที่ป่าอีก ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

ในส่วนของผลกระทบทางสาธารณสุขนั้น ผู้อพยพชาวเขาจากประเทศพม่าได้นำโรคติดต่อจากชายแดนเข้ามาแพร่กระจายให้กับคนในชุมชน เช่น ไข้มาลาเรีย ไข้เลือดออก แต่ที่เป็นปัญหาของการแพร่ระบาดของโรค คือ โรคท้องร่วงซึ่งเกิดการจับถ่ายในป่าและไม่ใช้ส้วมซึม นอกจากนั้นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีซึ่งเกิดจากการที่หญิงสาวในกลุ่มผู้อพยพชาวเขาเข้าไปทำงานในสถานบริการหรือสถานเริงรมย์ในเมือง รวมทั้งพ่อบ้านและแม่บ้านที่ได้เข้าไปทำงานในเมือง แล้วมีโอกาสได้รับเชือดังกล่าวและนำมาแพร่ระบาดให้คนในชุมชนและออกไปแพร่กระจายให้คนนอกชุมชนด้วย ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดการสูญเสียงบประมาณของรัฐในการดำเนินงานส่งเสริมด้านสาธารณสุขและการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยในแต่ละปีคิดเป็นเงินจำนวนไม่น้อยเลยทีเดียว

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของชุมชนผู้อพยพบ้านรวมมิตร ได้มุ่งทำการศึกษาในประเด็นของสภาพปัญหา และผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของชุมชนผู้อพยพชาวเขาที่อพยพมาจากประเทศพม่า จากการศึกษาพบว่า การอพยพเข้ามาในช่วงแรกนั้นจะอพยพเข้ามาเนื่องจากหนีการรุกรานของทหารพม่า แล้วข้ามชายแดนไทย-พม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าของบ้านรวมมิตร ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ทำให้มีลำห้วยหลายสาย อันเหมาะสำหรับทำการเกษตร เมื่ออยู่ที่นี้อย่างมีความสุข ผู้อพยพกลุ่มแรกนี้ก็

ส่งข่าวไปบอกญาติพี่น้องที่ยังอยู่ประเทศพม่าให้อพยพมาอยู่ด้วยกัน จึงทำให้เกิดการอพยพเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ได้ว่า ครั้งเมื่อยังอยู่ที่ประเทศพม่า ผู้อพยพชาวเขมรเหล่านี้สามารถเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง พวกเขามีข้าวกิน มีเสื้อผ้าใส่ มีบ้านอยู่ และมียารักษาโรค ที่สามารถตอบสนองความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานได้ แต่การรุกรานชนกลุ่มน้อยของทหารพม่า ทำให้ชาวเขมรเหล่านี้อยู่อย่างไม่มีความสุขเพราะรู้สึกได้ถึงความปลอดภัยในชีวิตของตน มีความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) แต่ไม่สามารถจะตอบสนองความต้องการขั้นนี้ได้ถ้ายังอยู่ประเทศพม่า พวกเขาจึงอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านรวมมิตรแล้ว พวกเขาก็สามารถเลี้ยงชีพตนเองได้ด้วยการทำไร่ พวกเขามีข้าวกิน มีเสื้อผ้าใส่ มีบ้านอยู่ และมียาสมุนไพรจากป่ารักษาโรค ในขณะที่เขวกันก็รู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตที่ไม่มีใครมารุกราน ซึ่งการอาศัยอยู่ที่นี้สามารถตอบสนองความต้องการได้ทั้งขั้นของความต้องการทางสรีระและความต้องการความปลอดภัย ขณะเดียวกันก็เป็นการตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจเพื่อการดำรงชีวิตตามแนวคิดเชิงระบบของการย้ายถิ่น (วันเพ็ญ วอกลาง, 2541) ผู้อพยพชาวเขมรเหล่านี้จึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ปลายทางแห่งนี้

นอกจากนั้น ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า สภาพปัญหาและผลกระทบของชุมชนผู้อพยพบ้านรวมมิตรนั้น มีด้วยกันหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่ผู้อพยพมีการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศของพื้นที่แถบนั้น ทำให้สูญเสียทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากมีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำไม้ไปใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไปใช้ในการอุปโภคบริโภค เช่นสร้างบ้าน ทำฟืน แต่ขณะเดียวกันก็ทำลายความชุ่มชื้นของพื้นดิน ส่งผลให้เกิดการพังทลายของหน้าดิน และทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน และส่งผลกระทบต่อไปถึงทรัพยากรน้ำซึ่งทำให้ปริมาณน้ำฝนลดน้อยลง ไม่สามารถเก็บกักน้ำฝนไว้ได้ เกิดภาวะน้ำท่วม นอกจากนั้นสัตว์ป่าจะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อีกต่อไปเนื่องจากวงจรโซ่อาหารถูกทำลายและสัตว์ป่ายังอาจถูกไล่ล่าเป็นอาหาร หรือเพียงเพื่อการระบายอารมณ์ของมนุษย์เท่านั้น ซึ่งการฟื้นตัวของระบบนิเวศจะต้องใช้เวลานานนับสิบปีร้อยปีกว่าที่ป่าจะกลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่งและเป็นพื้นที่ซึ่งสัตว์ป่าจะสามารถเจริญพันธุ์ต่อไปได้ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายยิ่งที่สัตว์ป่าซึ่งเป็นสัตว์สงวนหลายชนิดก็ถูกไล่ล่าจนสูญพันธุ์ไปแล้วจากป่าไม้ของไทยและไม่สามารถจะหามาทดแทนได้อีก

สิ่งที่อาจพอแก้ไขได้ในปัจจุบันสำหรับทรัพยากรธรรมชาติที่สูญเสียไปเพราะการบุกรุกทำลายป่าก็คือการเร่งสร้างจิตสำนึกของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้เกิดขึ้นในกลุ่มชนต่างๆที่อาศัยป่าเป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากิน อาจจะมีการสร้างกลุ่มสนใจที่จะใช้

ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด เรียนรู้วิธีการที่จะเอื้อประโยชน์แก่ป่าและรับประโยชน์จากป่า โดยไม่ทำลาย เช่นการกำหนดเขตป่าอนุรักษ์ ป่าเพื่อการท่องเที่ยว ป่าที่อยู่อาศัย เป็นต้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือต้องสร้างให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าขิงนี้ เนื่องจากจะทำให้ความมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในใจของคนทุกคน โดยไม่ต้องใช้กฎหมายบังคับ

ในประเด็นของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความสะดวกสบายนั้น หมู่บ้านรวมมิตรมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก มีถนนลาดยางผ่านเข้ามาในหมู่บ้าน มีการสร้างบ้านเรือนและร้านค้าตลอดแนวถนน และรูปทรงของบ้านเรือนและร้านค้าเปลี่ยนไปจากบ้านเรือนตามวัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ใช้สอย อีกประการหนึ่งที่เห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงก็คือแต่เดิมคนในหมู่บ้านไม่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินมากนัก แต่ในระยะหลังนี้พบว่าจะมีการใส่สายชุดติดกุญแจ เพื่อเป็นการป้องกันการสูญหายของทรัพย์สิน การที่มีบ้านเรือนและร้านค้ามากขึ้น แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความคิดเชิงเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดพฤติกรรมของคนให้ย้ายถิ่นฐานที่ทำการเพื่อประโยชน์ที่สูงกว่า และดีกว่า นั่นเอง

ในส่วนของปัญหาด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น จะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในชุมชนรวมมิตรมาแต่แรก จากธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย รักความสงบ ไม่ชอบความวุ่นวาย ไม่ชอบการแข่งขัน กลับเปลี่ยนมาเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้น ต้องดิ้นรนแข่งขันอยู่เสมอ เนื่องจากการได้รับอิทธิพลจากวิถีการดำเนินชีวิตของชาวม้งที่อพยพมาจากจังหวัดอื่นและมาจากประเทศพม่าซึ่งโดยธรรมชาติชาวม้งจะเป็นพวกที่ขยันขันแข็ง ชอบการแข่งขัน ความทะเยอทะยานที่จะทำให้ชีวิตคนดีขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตดังกล่าวนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยการอาศัยตัวแบบ (model) ของ Bandura (ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540) ได้ว่า การที่ชาวกะเหรี่ยงได้เห็นวิถีชีวิตของชาวม้งที่ขยันขันแข็ง ดิ้นรนทำมาหากินด้วยการเข้ามาตั้งร้านขายของที่ระลึกในชุมชนในเวลากลางวันและตอนเย็นก็จะออกไปขายของในเมือง ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงยังคงพอใจในชีวิตอันเรียบง่ายของตน เช่น การทำไร่ทำนา แต่เมื่อเห็นว่าชาวม้งเริ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีฐานะที่ดีขึ้น ถึงขั้นเป็นคนออกเงินกู้ให้ชาวกะเหรี่ยงได้กู้ยืม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงอยากมีความเป็นอยู่และฐานะที่ดีแบบชาวม้งบ้าง จึงเลียนแบบชาวม้งด้วยการตั้งร้านขายของที่ระลึกบ้าง และก็เห็นว่าตนเองได้รายได้ดีกว่าการทำไร่ทำนาแบบเดิม พอตอนเย็นก็ออกไปขายของในเมืองเหมือนชาวม้งอีก ซึ่งก็ได้ทำให้ชาวกะเหรี่ยงผู้ทำตามแบบอย่างของชาวม้งมีฐานะดีขึ้นจากเดิมเรื่อย ๆ เมื่อชาวกะเหรี่ยงคนอื่นเห็นเพื่อนบ้านของตนมีความเป็นอยู่ที่ดีแบบนี้ก็อยากจะเป็นแบบเขาบ้าง จึงหันมาตั้งร้านขายของที่ระลึก บางคนก็ประกอบอาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงมี

ความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น การแข่งขันในการค้าขายก็มีมากขึ้น ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนอื่นยังคงดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายตามแบบฉบับของตนต่อไป

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสาธารณสุขนั้นพบว่าการขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของชาวบ้าน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการระบาดของโรคท้องร่วง และยังเกิดปัญหาที่ผู้อพยพเป็นพาหะนำไข้มาลาเรีย ไข้เลือดออก และโรคเท้าช้าง จากชายแดนเข้ามาแพร่กระจายให้คนในชุมชน บางคนก็มีส่วนในการแพร่กระจายโรคติดต่อร้ายแรงทางเพศสัมพันธ์ อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผู้อพยพเหล่านี้ที่รัฐจะต้องรับภาระทั้งหมด ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ได้สอดคล้องกับการศึกษาของมาตีวอร์ธ เลาะวิท (2541) ที่ศึกษาผลกระทบของการอนุญาตให้แรงงานต่างชาติผิดกฎหมายทำงานต่อกร้างแรงงานไทยในจังหวัดลำพูน ซึ่งพบว่าผลกระทบที่เกิดจากปัญหาที่มีคนต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทย มีผลกระทบโดยตรงในการแย่งชิงทรัพยากรด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะเรื่องการรักษาพยาบาล เป็นภาระที่ใหญ่มาก และแรงงานที่มาจากต่างชาติยังเป็นพาหะนำไข้มาลาเรียมาสู่คนไทยอีกด้วย และสอดคล้องกับการศึกษาของฉลองขวัญ อุดทะยอก (2542) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของการจ้างแรงงานพม่า และพบว่า แรงงานพม่ามีผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสังคมจิตวิทยา ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาเชื้อชาติ ปัญหาโสเภณีข้ามชาติ ปัญหาขบวนการค้ามนุษย์ ปัญหาแย่งที่ทำกิน และปัญหาสิ่งแวดล้อม

การลดปัญหาสาธารณสุขเหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเนื่องจากผู้ที่เป็นพาหะนั้นมักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถใช้มาตรฐานทางสาธารณสุขเข้าไปควบคุมตั้งแต่ก่อนการเดินทางเข้ามาได้ อย่างไรก็ตามการเฝ้าระวังและกำหนดมาตรฐานอนามัยในชุมชนอาจเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมให้ผู้อพยพปฏิบัติตามและรักษาสุขภาพอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

สำหรับปัญหาการกระทำผิดกฎหมายเช่นการลักลอบเข้าเมืองและการค้ายาเสพติด เช่นชาบ้านั้น รัฐควรใช้มาตรการเด็ดขาดในการดำเนินการกับผู้กระทำผิด และควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เนื่องจากมีข่าวเสมอว่าเจ้าหน้าที่เป็นผู้ละเมิดกฎหมายเสียเอง บางครั้งการมีอำนาจในมือของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งถือใช้โดย ไม่มีการควบคุมและตรวจสอบนั้นก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีทั้งต่อตัวเจ้าหน้าที่ผู้นั้นเองและราชการ หากรัฐไม่มีมาตรการที่ดีพอในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการลักลอบอพยพเข้ามาของผู้อพยพจากประเทศพม่าที่มีอย่างคั่งเนื่อง ซึ่งเป็นสาเหตุที่จะก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา และจะทำให้ปัญหาขยายตัวออกไปเป็นวงกว้างด้วยเหตุนี้รัฐจึงควรที่จะมีนโยบาย มาตรการ และวิธีการต่าง ๆ ที่จะจัดการกับปัญหา ประกอบกับการร่วมมือกันระหว่างรัฐกับคนในชุมชนที่มีผู้อพยพอาศัยอยู่ด้วยที่จะช่วยกันวางแนวทางการจัดการกับปัญหา จึงจะทำให้การจัดการกับปัญหานี้เป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพและให้ประสิทธิผลมากที่สุด

จากการศึกษาทั้งหมดทำให้เห็นได้ว่า สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อประเพณีและปัญหา ดังนี้

1. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

- ทรัพยากรป่าไม้ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อจับจองพื้นที่ทำการเกษตรด้วยการโค่น เผา และถางป่า ออกไปเป็นบริเวณกว้าง เนื่องจากมีประชากรเพิ่มขึ้นทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว

- ทรัพยากรดิน มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการทำเกษตรจากไร่เลื่อนลอยมาเป็นสวนผลไม้ และเปลี่ยนแปลงการทำไร่ข้าวมาทำนา ในลักษณะเป็นขั้นบันได สามารถป้องกันหน้าดินมิให้พังทลายได้ แต่หมู่บ้านบริการส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพ ยังยึดวิธีการทำไร่เลื่อนลอย คือการตัดโค่น ทำให้ไม่มีต้นไม้ใหญ่ที่จะคอยดูดซับน้ำ ทำให้ดินขาดความชุ่มชื้น และก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การใช้สารเคมีทำให้เกิดการตกค้างในดิน ซึ่งเป็นตัวเร่งให้ดินเสื่อมสภาพเร็ว ทำให้เกิดภาวะวิกฤตอันเนื่องมาจากการเสียสมดุลของระบบนิเวศ

- ทรัพยากรสัตว์ป่า มีประชากรเพิ่มขึ้นทำให้สัตว์ป่าถูกล่ามาเป็นอาหารจนสูญพันธุ์ ปัจจุบันไม่มีสัตว์อยู่อาศัยทำให้เห็นถึงการเสียสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม

- สังคมจิตวิทยา ในการดำเนินชีวิตเกิดการแข่งขันระหว่างชาวกระเหรี่ยงที่อยู่เดิมกับผู้อพยพที่มาอยู่ใหม่ มีการลักลอบขายยาเสพติดทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต

- ด้านวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านภาษา ศาสนา การแต่งกาย การกินอยู่ เนื่องจากการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่นการก่อสร้างถนน และสะพานเข้าไปยังหมู่บ้านเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ดำเนินการอยู่ตลอดจนกระทั่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จึงเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

- ด้านกฎหมาย มีการลักลอบและอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนอย่างผิดกฎหมาย ทำให้ต้องคอยหลบหลีกเจ้าหน้าที่ จึงไปประกอบอาชีพขายยาเสพติดทำให้เด็กวัยรุ่นภายในชุมชนคิดยาเสพติด สร้างปัญหาดังคม และปัญหาด้านกฎหมายซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องคอยปราบปรามและจับกุม

3. การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน จากการศึกษาพบประเด็นหลัก คือ

- การจัดการเรื่องป่าไม้ มีการห้ามตัดต้นไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ มีคณะกรรมการดูแลป่าต้นน้ำและชุมชน เช่น การตัดไม้ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ ถ้าไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดคณะกรรมการจะมีมติจับส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย

4. คำนวณสาธารณสุข จากการลักลอบเข้าเมืองของผู้อพยพเข้ามาอยู่ภายในชุมชนขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง เป็นสาเหตุหนึ่งที่เกิด โรคระบาดท้องร่วง และการแพร่กระจายโรคติดต่อต่างๆภายในชุมชน และส่งผลกระทบต่อความเป็นรูปธรรมในด้านความเจ็บป่วย สุขภาพอนามัยมีปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องการรักษาพยาบาลเป็นภาระที่ใหญ่มาก ที่ส่งผลกระทบต่อตรงในการแข่งขันทรัพยากรสาธารณสุขจากคนไทย ปัญหาผู้อพยพที่ลักลอบเข้ามา นั้น เป็นปัญหาด้านสาธารณสุข และถูกลามเป็นปัญหาทางสังคมในที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของชุมชนผู้อพยพบ้านรวมมิตร จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ใน 3 ลักษณะคือ

- ข้อเสนอแนะต่อชุมชน
- ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานราชการ
- ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

5.3.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนยังมีศักยภาพในการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชนในระดับต่ำ โดยเฉพาะกลุ่มผู้อพยพชาวเขาที่มีเพียงจำนวนน้อยที่มีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังนั้นชุมชนควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น เช่น ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวหรือพักแรมในชุมชน ด้วยการใช้ความสามารถในการสร้างเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมของชาวเขาเป็นสิ่งจูงใจ หรืออาจมีการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมชาวเขาเพื่อให้มีการรวมกลุ่มกันทำงานของหญิงสาวหรือแม่บ้านจากเผ่าต่างๆ แล้วนำสินค้าที่ผลิตได้ขายในนามของศูนย์หัตถกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพในการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชนในระดับสูงขึ้นและยังเป็นการช่วยให้ชาวบ้านมีงานหลักทำที่บ้าน และมีรายได้ประจำโดยไม่ต้องบวกรุกทำลายป่าเพื่อใช้ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม และชาวบ้านในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมช่วยกันอนุรักษ์และรักษาป่าได้มากขึ้น เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และยังเป็นการป้องกันการบวกรุกพื้นที่ป่าซึ่งเป็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมด้วย

2. ชุมชนควรมีการจัดการให้คนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อพยพชาวเขา ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งอาจกระทำได้ตามวิธีที่ได้กล่าวมาในข้อ 1 เพื่อให้ผู้อพยพเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และอาจจะ

หันมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้มีการทำการเกษตรลดลง ทั้งนี้จะสามารถช่วยลดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อนำมาเป็นพื้นที่ทำการเกษตรได้ อีกทั้งควรชี้แจงให้กลุ่มผู้อพยพเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว และตระหนักถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาได้กระทำต่อภายนอก อันจะเป็นการนำไปสู่การให้ความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป

3. ผู้นำชุมชนควรให้ความใส่ใจในการส่งเสริมเรื่องสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน พร้อมทั้งมีวิธีการที่จะทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ทั้งในชุมชนชาวกะเหรี่ยงและในชุมชนผู้อพยพ รวมถึงให้ความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุข ในการดำเนินงานส่งเสริมสาธารณสุขในชุมชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานราชการ

1. หน่วยงานสาธารณสุขควรเร่งรัดให้มีการจัดการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของกลุ่มผู้อพยพชาวเขา ทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับการมีและใช้ส้วมซึม โดยใช้สื่อต่าง ๆ พร้อมจัดสรรงบประมาณสำหรับสร้างส้วมซึมอย่างทั่วถึง เร่งรัดให้มีความรู้เกี่ยวกับการดื่มและบริโภคอาหารที่สะอาด หรืออาจมีการสร้างที่กรองน้ำสำหรับระบบประปาภูเขา รวมถึงการดำเนินการควบคุมโรคติดต่ออย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการส่งเสริมในลักษณะให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ง่ายต่อการเข้าใจ และการปฏิบัติให้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือที่ติดตามมาได้

2. เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ที่รับผิดชอบในพื้นที่บ้านรวมมิตร ควรมีการดูแลพื้นที่ให้ทั่วถึงและอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้บทลงโทษที่เด็ดขาดสำหรับผู้ที่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน หากการปล่อยปละละเลย ไม่ดูแลพื้นที่อย่างทั่วถึงและไม่สม่ำเสมอ จะทำให้ผู้อพยพที่อาศัยอยู่ในป่าไม่รู้สึกถึงการถูกจำกัดและควบคุมพฤติกรรมกรรมการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนของตน และเมื่อกระทำไปแล้วก็ไม่ได้รับการลงโทษใด ๆ จึงไม่เกรงกลัวต่อการกระทำและก็ยังคงบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนต่อไป

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้กับกลุ่มตัวอย่างในท้องที่อื่น ๆ เพื่อคลี่คลายปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น อันจะเป็นแนวทางในการป้องกันและควบคุมปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ให้กับชุมชนนั้นๆ และประเทศชาติต่อไป
2. ควรมีการกำหนดรูปแบบการศึกษาที่สามารถสะท้อนภาพของผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของแต่ละเผ่าได้ เพราะจากปัญหาที่เกิดขึ้นของผู้อพยพชาวเขาที่อาจจะมีต่างๆ กันบ้างในแต่ละเผ่าไป เพราะลักษณะทางวัฒนธรรมและความเชื่อ

ของแต่ละเผ่าที่แตกต่างกัน ดังนั้นถ้ามีการกำหนดรูปแบบการศึกษาที่สามารถแยกให้เห็นถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของกลุ่มผู้อพยพแต่ละเผ่าได้ จะทำให้การดำเนินการในการแก้ปัญหาเข้าสู่กลุ่มเป้าหมายได้ถูกต้องและอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบในด้านอื่นอันเป็นผลมาจากชุมชนผู้อพยพ เช่น ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพปัญหาและผลกระทบในหลายๆ ด้านมากขึ้น และจะนำไปสู่กระบวนการหรือแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านี้ต่อไป
4. ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาวเขา เช่น การไม่ใช้ส้วมซึม เป็นต้น เพื่อจะนำไปใช้ในการกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะงานด้านสาธารณสุข ให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือตามมา